

ÚSTAV INFORMAČNÍCH STUDIÍ A KNIHOVNICTVÍ
FF UK V PRAZE

PhDr. Richard Khel

**Z pramenů k dějinám knihovnictví
v Archivu Univerzity Karlovy v Praze**

Verze 1.0

Praha

2011

Následující orientační soupis vybraných historických dokumentů týkajících se studia a výuky knihovnictví na Filozofické fakultě UK v období 1927 - 1960 je prvním informačním výsledkem z průzkumu fondů Archivu UK realizovaného v roce 2011 „z knihovnického hlediska“.

1. Přípis Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 26. září 1927, čj. 78.857/27-IV adresovaného Děkanství filozofické fakulty univerzity Karlovy v Praze, v němž se uvádí, že MŠNO, přihlížejíc k usnesení profesorského sboru filozofické fakulty KU v Praze ze dne 15. června 1927, zřizuje při FF „Knihovnické kurzy pro vzdělání knihovníků v knihovnictví vědeckém a administrativním počínajíc 1. říjnem roku 1927“ a schvaluje „osnovy těchto kurzů a zkušební řád ve znění připojených opisů“.

„Funkcí ředitele kurzů se pověřuje Dr. Zdeněk Tobolka za odměnu ročních 2.000 Kč, a přednášejícími na kurzech se ustanovují:

- 1) Dr Zdeněk Tobolka, který bude každoročně po oba semestry přednáseti 3 hodiny týdně a každý druhý rok po oba semestry další 2 hodiny týdně,
- 2) Dr Václav Vojtíšek, který bude přednáseti každoročně po oba semestry 2 hodiny týdně a každý druhý rok po oba semestry další 2 hodiny týdně,
- 3) Dr Jindřich Hrozný, který bude přednáseti každoročně po oba semestry 2 hodiny týdně, a každý druhý rok po oba semestry další 2 hodiny týdně,
- 4) Dr Jan Thon, který bude přednáseti každoročně po oba semestry 2 hodiny týdně.

Jako odměna přednášejícím se stanoví normální odměna honorovaných docentů v době výplaty platná. Povolené částky bude vypláceti až do jiného rozhodnutí zemská správa politická v Praze v devíti měsíčních splátkách předem splatných.

Za členy zkušební komise se ustanovují prof. Dr Gustav Friedrich, prof. Dr Bedřich Hrozný, prof. Dr Václav Tille, ředitel Dr Jan Thon, ředitel Dr Zdeněk Tobolka, Dr Václav Vojtíšek, Dr Jindřich Hrozný a Dr Josef Volf, a za předsedu zkušební komise prof. Dr Václav Tille a za místopředsedu prof. Dr Gustav Friedrich.

Ředitel knihovnických kurzů se žádá, aby na konci každého studijního roku podal ministerstvu prostřednictvím profesorského sboru zprávu o kurzech jakož i o závěrečných zkouškách se jmény aprobovaných a děkanství aby o tomto rozhodnutí uvědomilo všechny shora uvedené“.

2. „Stanovy knihovnických kurzů při filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze pro vzdělání v knihovnictví vědeckém a administrativním“ (1927).

„§ 1. Účel kurzů jest poskytovat odborné vzdělání v knihovnictví vědeckém a administrativním. Kurzy jsou o dvou a čtyřech semestrech.

§ 2. Kurzy spravuje pětičlenná komise jmenovaná ministerstvem školství a národní osvěty v Praze,. V komisi zasedají:

- 1./ dr. Gustav Friedrich, řádný profesor Karlovy univerzity,
- 2./ dr. Bedřich hrozný, řádný profesor Karlovy univerzity,
- 3./ dr. Václav Tille, řádný profesor Karlovy univerzity jako předseda,

a za zástupce přednášejících na kurzech:

- 4./ dr. Jan Thon, ředitel ústřední knihovny hlav. města Prahy,

5./ dr. Zdeněk Tobolka, ředitel knihovny Národního shromáždění v Praze, jako ředitel knihovnických kurzů“.

Ministerstvo školství a národní osvěty po návrhu komise jmenuje potřebný počet přednášejících na kurzech.

§ 3. Školní rok na univerzitě jest školním rokem kurzů. Prázdninové dny na univerzitě jsou prázdninovými dny kurzů. Školné, jehož výše za hodinu jest totožná jako za hodinu univerzitních přednášek, platí se na kvestuře Karlovy Univerzity v Praze. Osvobození od něho udílí komise kurzů k písemné řádně doložené žádosti žadatelově.

§ 4. Do knihovnických kurzů může býti přijat za řádného posluchače každý, kdo vykonal na střední škole zkoušku dospělosti.

§ 5. Za mimořádné posluchače jednotlivých přednášek přijímají se osoby s přiměřeným vzděláním i znalostmi knihovnickými.

§ 6. V každém školním roce ve dvou běžích se přednáší:

1./ Soustavný úvod do knihovědy.

2./ Zákonodárná úprava knihovnictví u nás i jinde.

3./ Všeobecné základy knihovní správy.

4./ Všeobecná bibliografie a katalogizace (mapy a hudebniny v to počítajíc/.

5./ Dějiny a dnešní stav československého knihovnictví.

Ob jeden školní rok ve dvou běžích se přednáší:

6./ Zákon o tisku se zvláštním zřetelem k povinným výtiskům.

7./ Správa vědeckých a speciálních knihoven.

8./ Speciální bibliografie a speciální katalogizace /písemných památek, prvotisků, grafických sbírek, plakátů atd./

9./ Dějiny a dnešní stav zahraničního knihovnictví.

10./ Dějiny knihtisku u nás i jinde.

Kdyby se jevila toho potřeba, může komise kurzů s předchozím souhlasem ministerstva školství a národní osvěty uspořádati o zvláštních otázkách jednotlivé přednášky.

§ 8. Návštěva přednášek jest závazná. Přednášky 1-5 povinni jsou navštěvovati všichni řádní posluchači kurzů; přednášky 6-10 jen ti posluchači, kteří zkouškou prokázali, že s úspěchem dokonali studia prvního a druhého běhu a chtějí nabýti větší způsobilosti ke knihovnictví.

§ 9. O státních zkouškách knihovnických jest vydán zvláštní zkušební řád.

§ 10. O úspěšně vykonané zkoušce vydává se vysvědčení...“

3. „Zkušební řád knihovnických kurzů pro vzdělání v knihovnictví vědeckém a administrativním při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, který stanoví, že k přihlášce ke zkouškám sluší předložiti“ (1927):

1) Vypsání života,

2) Křestní list,

3) Vysvědčení zachovalosti,

4) Průkaz o zkoušce dospělosti na střední škole

5) Průkaz o tom, že žadatel byl řádným posluchačem knihovnických kurzů,

6) Průkaz o úspěšně složené alespoň 2hodinové prospěchové zkoušce z literárních dějin československých a všeobecných (ve dvou semestrech) a 2hodinové zkoušce z českých dějin na některé vysoké škole republiky Československé.

„Zkouška je písemná a ústní. Kdo neobstál ve zkoušce, může ji opakovati teprve po šesti měsících. Zkoušku opakovati lze dvakráte“.

4. Přednášky v knihovnických kurzech při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (podle Seznamů přednášek do roku 1945).

Zdeněk V. Tobolka: „*Soustavný úvod do studia knihovnictví*“, „*Soustavný úvod do knihovědy*“, „*Teorie a dějiny knihopisu*“, „*Všeobecná bibliografie a katalogizace*“ a „*Speciální bibliografie a katalogizace*“

J. Hrozný: „*Zákon o tisku a správa vědeckých a speciálních knihoven*“.

Václav Vojtíšek: „*O středověkém vývoji písma v našich zemích*“ (z oboru pomocných věd historických) a „*Dějiny a dnešní stav zahraničního knihovnictví*“,

Ředitelství knihovnických kurzů sídlilo v komisi pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků v Praze I, Mariánské náměstí č. 5. v I. patře a přednášky, které si posluchači zapisovali do svých indexů přednášek, se však do studia na filozofické fakultě nezapočítávaly.
Ročník I.:

Soukr. doc. PhDr Zdeněk Tobolka: „*Kniha, její vznik, vývoj a rozbor*“. 2 hod.

PhDr Jaroslav Drtina: „*Všeobecná katalogizace a bibliografie*“. 3 hod.

Soukr. doc. PhDr. Jan Thon: „*Zákonná úprava knihovnictví u nás i jinde*“. 2 hod.

PhDr Josef Bečka: „*Všeobecné základy knihovní správy*“. 2 hod.

PhDr. František Horák: „*Dějiny a dnešní stav čs. knihovnictví*“. 2 hod.

V Seznamu přednášek bylo stanoveno, že posluchači I. ročníku si dají zapsati přednášky: soukr. doc. PhDr. Jana Thona: „*Český čtenář v době biedermeieru*“ (v č. 217), 2 hod., soukr. doc. PhDr. Zdeňka Tobolky o věcné katalogizaci, 1 hod. (v č. 55) a lektorky PhDr Marie Černé „*Praktická cvičení v katalogizaci*“, 2 hod. (v č. 422).

Ročník II.:

PhDr Josef Bečka: „*Zákon o tisku a správa vědeckých a speciálních knihoven*“. 1 hod.

PhDr František Horák: „*Speciální bibliografie a speciální katalogizace*“. 2 hod.

PhDr František Horák: „*Dějiny a dnešní stav zahraničního knihovnictví*“. 1 hod.

Lektorka PhDr Marie Černá: „*Dějiny knihtisku u nás i jinde, bibliofilie*“. 2 hod.

Posluchači II. ročníku dají si zapsati seminární cvičení soukr. doc. PhDr. Zdeňka Tobolky „*Prvotisky, písemné práce, referáty*“ (v č. 60), 2 hod.

Bylo stanoveno, že „posluchači knihovnických kurzů musí, pokud neukončili vysokoškolská studia buď přísnými nebo státními zkouškami, mít zapsány ve smyslu § 5, odst. 6 zkušebního řádu knihovnických kurzů přednášky literárně historické a historické alespoň dvě hodiny v týdnu. Praktická cvičení s posluchači I. ročníku se budou konat v knihovnách Národní a univerzitní v Praze, Zemské a univerzitní v Brně a v Ústřední knihovně hlav. města Prahy a přednášky denně od 14 do 17 hod. v místnostech knihovnických kurzů v Praze I, Klementinum. Viz zvláštní rozvrh na vyhláskové desce knihovnických kurzů.

Kromě toho byly konány přednášky s knihovnickou tematikou jako součást pomocných věd historických. Prof. V. Vojtíšek přednášel „*O vývoji latinského písma v českých zemích*“ (3hodinová přednáška vždy v pondělí 14-16 a v úterý 14-15 v čísle 162) a doc. Z. Tobolka na téma „*Kniha, její vznik, vývoj a rozbor II.*“ a „*Věcná katalogizace II.*“.

5. Přednášky v knihovnických kurzech při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (podle seznamů přednášek od r. 1945 do zrušení knihovnických kurzů v r. 1949).

V letním běhu od 1. června 1945 do 30. září 1945 byla tématem přednášky doc. Z. V. Tobolky „*Knihověda a knihovnictví v SSSR*“ (1 hodina týdně, pondělí 15-16, Klementinum, I. patro).

V letním běhu začínajícím 25. února 1946 a v zimním běhu (1. 10. 1946 do 15. 2. 1947) Tobolka přednášel „*Úvod do knihovědy*“ (2 hodiny podle úmluvy v místnosti knihovnických kurzů v Klementinu), „*Věcnou katalogizaci*“ (1 hod.), „*Popis paleotypů, písemné práce*“ a na téma „*Knihy, její vznik, vývoj a rozbor*“. J. Drtina hovořil o „*Všeobecné katalogizaci a bibliografii*“, J. Thon o „*Zákonně úpravě knihovnictví u nás i jinde*“ a J. Bečka o „*Všeobecných základech knihovní správy*“. K stávajícím přednáškám (Drtina, Thon, Bečka) přibyl později Horákův výklad „*Dějiny a dnešní stav čs. knihovnictví*“ a L. Černé „*Praktické cvičení v katalogizaci*“. Posluchači mohli si zapsat rovněž Thonovu přednášku „*České čtenářské a literární problémy po r. 1860*“.

Seznam přednášek na Univerzitě Karlově 1947-48 obsahoval knihovnické přednášky z minulého období, navíc dvě přednášky L. Černé „*Dějiny knihtisku*“ a „*Dějiny knihtisku u nás i jinde*“; v ročnících I. a II. knihovnických kurzů se uplatnil i prof. Vojtíšek z oboru pomocných věd historických, které vždy měly blízko k oboru knihovnictví, přednáškou „*O vývoji latinského písma, zvláště v českých zemích*“.

6. Povinné a výběrové přednášky s údaji o zkouškách a zápočtech (obor knihovnictví) na Filologické fakultě UK (podle Seznamu přednášek v letech 1954-1959).

I. ročník:

„*Úvod do studia knihovnictví*“ (Cejpek), „*Teorie a dějiny bibliografie*“ (Drtina), „*Katalogizace*“ (Vodičková), „*Praxe katalogizace a bibliografie*“ (Vodičková), „*Dějiny písma, knihy a tisku*“ (Horák), „*Světové dějiny*“ (Ort), „*Kulturní politika*“ (Straka), „*Úvod do světových literatur*“ (Růt).

Zkoušky: Po ZS z *úvodu do studia knihovnictví*, po LS z *teorie a dějin bibliografie, dějin písma, knihy a tisku, světových dějin*.

Zápočty: po LS *Katalogizace, Úvod do světových dějin*.

II. ročník:

„*Katalogizace*“ (Drtina-Vodičková), „*Teorie a dějiny bibliografie*“ (Kábrt), „*Praxe katalogizace a bibliografie*“ (Jedlička), „*Technika a organizace práce*“ (Hnízdová), „*Kulturní politika*“ (Straka), „*Knihovnický proseminář*“ (Vodičková-Hnízdová), „*Pedagogická psychologie*“ (Hyhlík), „*Dějiny ČSR*“ (Amort), „*Světové literatury*“ (Růt).

III. ročník:

„*Katalogizace*“ (Hnízdová), „*Bibliografie*“ (Navrátil-Pařava), „*Dějiny a organizace knihovnictví*“ (Cejpek), „*Technika a organizace práce*“ (Kábrt), „*Pedagogická psychologie*“ (Hyhlík), „*Praxe katalogizace a bibliografie*“ (Hnízdová), „*Knihovnický seminář*“ (Hnízdová-Cejpek), „*Ruská literatura*“, „*Světové literatury*“, „*Druhý světový jazyk*“.

IV. ročník:

„*Bibliografie*“ (Navrátil-Pařava), „*Dějiny písma, knihy a tisku*“ (Horák), „*Technika a organizace práce v knihovnách*“ (Kábrt), „*Práce se čtenářem*“ (Málek), „*Praxe práce se čtenářem*“ (Málek), „*Pedagogika pro knihovníky*“ (Hykeš), „*Jednotlivé typy knihoven*“, „*Knihovnický seminář*“ (Kábrt-Cejpek), „*Světové literatury*“, „*Druhý světový jazyk*“.

Poznámka: Posluchači zapíší jeden z volných kurzů katedry neslovanských jazyků.

Výběrové přednášky: „*Vydavatelství a nakladatelství*“ (Zika), „*Práce metodického kabinetu lidových knihoven*“ (Vančura), „*Knihy jako dílo výtvarné*“ (Hnízdo), „*Z dějin knihoven a knihtisku*“ (Horák).

V. ročník:

„*Vybrané kapitoly ze současné světové knihovnické literatury*“ (Drtina), „*Psychologie čtenáře*“ (Hyhlík), „*Organizace průmyslu a vědy – plánování v knihovnách*“ (Hněvkovský)-Hušek), „*Diplomový seminář*“ (Drtina).

Volné přednášky:

„Počátky české bibliografie“ (Kábrt), „Bibliografie krásné literatury“ (Kunc), „Praxe výběrové bibliografie“ (Bleha), „Knihovnik Jiří Mahen“ (Cejpek), „Dějiny ruského knihtisku“ (Hnízdová).

7. Přednášky (dvouoborové studium „knihovnictví-čeština se „společným základem“) na filologické fakultě UK v letech 1954-1959 (podle Seznamů přednášek a Výkazů o studiu na vysoké škole).

I. ročník:

„Základy marxismu-leninismu (Komunistická strana Sovětského svazu)“ 4 hod. zimní a 4 hod. letní semestr, vyučující Rohan, zkouška a zápočet), „Seminář základů marxismu-leninismu“ (Bárta), „Tělesná výchova“, „Ruština“ (Vítková), „Francouzština“, „Vojenská příprava“ (major Hora), „Úvod do studia knihovnictví“ (Cejpek), „Základy bibliografie“ (Dršina), „Světové dějiny“ (Amort), „Katalogizace“ (Vodičková), „Praxe katalogizace a bibliografie“ (Vodičková), „Dějiny písma, knihy a tisku“ (Horák), „Kulturní politika“ (Konvalinka), „Úvodní proseminář novočeského jazyka“ (Šmilauer), „Novočeská mluvnice“ (Šmilauer), „Česká literatura od obrození I.“ (J. B. Čapek), „Theorie literatury“ (Růt), „Němčina“ (Messer).

II. ročník:

„Základy marxismu-leninismu“ (Lukeš), „Seminář základů marxismu-leninismu“ (Lukeš), „Tělesná výchova“ (Čadilová), „Ruština“ (Vítková), „Úvod do světových literatur“, „Francouzština“ (Šabršula), „Vojenská příprava“, „Novočeská mluvnice“ (Jílek), „Česká literatura“ (Krejčí), „Katalogizace“ (Dršina), „Bibliografie“ (Bleha), „Technika a organizace práce“ (Kábrt), „Práce se čtenářem“ (Málek), „Kulturní politika“ (Růt), „Knihovnický proseminář“ (Straka), „Odborná praxe“ (Hnízdová), „Světové literatury“, „Praktický kurs italštiny“ (Cervi), „Kurs jazyka francouzského“ (Mach), „Sporné otázky z české mluvnice“ (Jílek), „České dějiny“ (Amort).

III. ročník:

„Marxismus-leninismus“ (Krausová), „Seminář marxismu-leninismu“ (Krausová), „Tělesná výchova“ (Adamírová, Ludvík), „Psychologické základy“ (Hyhlík), „Historická mluvnice“, „Česká literatura od 90. let“ (Buriánek, Forst), „Seminář české literatury“ (Forst), „Katalogizace“ (Dršina, Hnízdová), „Bibliografie“ (Navrátil), „Dějiny a organizace knihoven“ (Cejpek), „Technika a organizace práce“ (Kábrt), „Pedagogická psychologie“ (Hyhlík), „Praxe katalogizace a bibliografie“, „Knihovnický seminář“ (Cejpek), „Ruská literatura“ (Parolek), „Světové literatury“ (Fischer), „Světový jazyk“ (Šedivá), „Kurs jazyka francouzského“.

IV. ročník:

„Bibliografie“ (Dršina, Lazecký), „Dějiny písma, knihy a tisku“ (Horák), „Práce se čtenářem“ (Málek), „Pedagogická psychologie“ (Hyhlík), „Typy knihoven“, „Knihovnický seminář“ (Cejpek), „Sovětská literatura“ (Drozda), „Světová literatura“ (Fischer, Toman), „Dětská literatura“ (Genčiová), „Seminář dětské literatury“ (Nováková), „Politická ekonomie“ (Kovanda), „Tělesná výchova“, „Seminář historické mluvnice“, „Starší česká literatura“ (Škarka), „Z dějin knihoven“ (Horák).

V. ročník:

„Psychologie čtenáře“ (Hyhlík), „Vybrané kapitoly ze světové knihovnické literatury“ (Dršina), „Diplomový seminář“ (Cejpek), „Bibliografie“ (Derfl).

8. Přednášky (obor knihovnictví, denní studium, zaměření literární nebo technické) na Filozofické fakultě UK (podle seznamů přednášek - 60. léta 20. století).

I. ročník:

„Marxistická filozofie“ (Kořínková), „Kulturní politika“ (Juřík), „Osvětová práce“ (Disman), „Úvod do studia knihovnictví“ (Cejpek), „Bibliografie“ (Kábrt-Straka), „Katalogizace“ (Vodičková), „Dějiny knihy“ (Jedlička), „Knihovnická technika“ (Straka-Kábrt), „Knihovnický proseminář“, „Praxe“, „Ruský jazyk“, „Cizí jazyk I“, „Tělesná výchova“.

Zaměření:

A. Literární:

„Vybrané kapitoly z dějin české a slovenské literatury I.“ (Neradová-Taxová), „Dějiny světové literatury“ (Štichová).

B. Technické:

„Úvod do studia technického knihovnictví a vědeckotechnických informací (VTEI)“ (Derfl), „Úvod do studia technických předmětů“ (Derfl).

II. ročník:

„Marxistická filozofie“ (Kořínková), „Psychologie a pedagogika pro knihovníky“ (Nakonečný), „Bibliografie obecná“ (Kábrt-Skolek), „Bibliografie speciální“ (Skolek), „Katalogizace“ (Drtina-Vodičková-Straka), „Dějiny knihy“ (Jedlička), „Knihovnická technika“ (Kábrt), „Knihovnický proseminář“, „Praxe“, „Provozní praxe“, „Ruský jazyk“, „Cizí jazyk I.“, „Tělesná výchova“.

Zaměření:

A. Literární

„Vybrané kapitoly z dějin české a slovenské literatury II“ (Karfíková-Neradová), „Světové literatury (ruská a sovětská) (Žák-Očadlíková)

B. Technické:

„Energetika“ (Jindra), „Hutnictví“ (Valter), „Strojírnost“ (Valter).

III. ročník:

„Politická ekonomie“, „Vědecký komunismus“ (Vavrinčík), „Psychologie a výchova čtenáře“ (Nakonečný), „Katalogizace“ (Vodičková), „Dějiny a organizace knihovnictví“ (Cejpek), „Knihovnický seminář“ (Drtina), „Praxe“, „Provozní praxe“, „Cizí jazyk I.“, „Cizí jazyk II.“, „Tělesná výchova“.

Zaměření:

A. Literární:

Vybrané kapitoly ze současné české a slovenské literatury III.“ (Karfíková), „Světové literatury III.“ (ruská a sovětská) (Žák-Očadlíková), „Bibliografie speciální“ (Skalický, Derfl).

B. Technické:

„Strojírnost II (chemický průmysl)“, „Bibliografie technické literatury“ (Derfl), „Bibliografie přírodovědecké literatury“ (Skalický).

IV. ročník:

„Vědecký komunismus“ (Vavrinčík), „Dějiny KSČ“ (Baertáková-Chabrová), „Práce se čtenářem“, „Dějiny a organizace knihovnictví“ (Cejpek), „Moderní metody v knižtisku“ (Horák), „Knihovnický seminář“, „Praxe“, „Provozní praxe“, „Cizí jazyk I.“, „Cizí jazyk II.“, „Tělesná výchova“.

Zaměření:

A. Literární

„*Vybrané kapitoly ze starší české literatury*“ (Neradová), „*Literatura pro mládež*“ (Genčiová-Karfiková), „*Světové literatury IV. (ruská a sovětská)*“ (Žák-Očadlíková), „*Bibliografie speciální*“ (Skalický-Derfl).

B. Technické:

„*Teorie a metodika vědeckotechnických informací (VTEI)*“ – Merta, „*Diplomový seminář*“ (Derfl), „*Bibliografie technické literatury*“ (Derfl), „*Bibliografie přírodovědecké literatury*“ (Skalický), „*Potraviny, spotřební průmysl*“.

C. Přírodovědecké:

„*Chemie*“, „*Bibliografie přírodovědecké literatury*“ (Skalický), „*Bibliografie technické literatury*“ (Derfl).

Výběrové přednášky:

„*Metodika vědecké práce*“ (Hyhlík), „*Katalogizace starých tisků*“ (Horák), „*Bibliografie krásné literatury*“ (Jedlička), „*Bibliografie společenských věd*“ (Skolek), „*Vybrané kapitoly z české bibliografie*“ (Kábrt)

Volné přednášky (pro posluchače II. až IV. ročníku):

„*Úvod do sociologie pro knihovníky*“ (Drtina), „*Seminář k výzkumu čtenářských zájmů*“ (Jedlička).

V. ročník:

„*Psychologie čtenáře*“ (Hyhlík), „*Vybrané kapitoly ze světové knihovnické literatury*“ (Drtina), „*Diplomový seminář*“ (Drtina).

Kromě řádného studia bylo realizováno studium dálkové; studium nástavbové „jen v případě, že bude dostatečný počet přihlášek“.

9. Členové Katedry knihovnictví na FF UK (v Seznamu osob UK, stav k 1. 1. 1962):

- PhDr. Jaroslav Drtina, kandidát filologických věd, narozen 16. 8. 1908 v Plzni, docent knihovnictví a bibliografie (jmenován 1. 8. 1955), vedoucí katedry knihovnictví,
- RNDr. František Hyhlík, narozen 20. 10. v Loukonosech, docent pedagogické psychologie (jmenován 1. 6. 1956 na Vysoké škole pedagogické, na Univerzitě Karlově od 1. 4. 1958), proděkan Institutu osvěty a novinářství, kde bylo též jistý čas knihovnictví vyučováno, člen pedagogické rady Ministerstva školství a kultury a předseda Ústřední komise pro práci mezi mládeží,

Odborní asistenti:

- Jiří Cejpek, kandidát filologických věd, narozen 20. 2. 1928,
- Jaromír Jedlička, promováný filosof, narozen 15. 9. 1932
- PhDr. Jiří Kábrt, narozen 8. 3. 1928,
- Eliška Nováková, promováný filolog, narozena 13. 11. 1934,
- Josef Straka, kandidát filologických věd, narozen 10. 9. 1931,
- Hana Vodičková, promováný filolog, narozena 20. 11. 1932,

Asistent:

- Zdeněk Štěpánek, promováný pedagog, narozen 23. 5. 1935.

Jiné archivní materiály obsahují údaje o členství ředitele Základní knihovny Československé akademie věd PhDr. Františka Horáka a doc. PaedDr. Františka Hyhlíka ve Vědecké radě Institutu osvěty a novinářství. U doc. Drtiny bylo uvedeno, že je členem předsednictva Ústřední knihovnické rady a redakce časopisu LIBRI v Amsterodamu. Nově byl uváděn mezi členy Katedry knihovnictví promováný filolog Jaroslav Skolek (narozen 20. 3. 1933) a u PhDr. Kábrta byl záznam o dosažení hodnosti kandidáta věd. Mezi členy katedry knihovnictví byla v Seznamu přednášek na FF v období 1964-65 uvedena promovaná filoložka Milena Macounová.

10. Kniha s názvem „Knihovnictví. Knihovnické kurzy. Protokol“ obsahující psané záznamy o došlých a odeslaných spisech ve školních letech 1927/28-1951). Tematický výběr z korespondence:

- Návštěvy posluchačů v tiskárnách (Státní tiskárna, Unie, Politika, Neubert ad.),
- Koupě a dary knih pro knihovnu knihovnických kurzů v Klementinu (Tobolka Dějiny čsl. knihtisku, Jungmannova Historie literatury české, publikace Rozkvět humanistického knihovnictví, J. Truhláře Catalogus codicum manuscriptorum ad.),
- Knihovnické zkoušky nižší a vyšší, I. a II. stupně (připuštění, odstoupení, termíny, informace o studiu),
- Seminář starých tisků, tvorba heslového katalogu, otázky knihopisu,
- Otázky pro státní zkoušky knihovnické z oboru katalogizace a bibliografie,
- Úřední dopisní papíry knihovnických kurzů,
- Exkurze posluchačů do knihoven a archivů (do jižních Čech – 1948),
- Filmy o francouzských knihovnách (promítání pro učitele i studenty),
- Návrh studujících požadujících 13. 5. 1948 „knihovědu zařaditi mezi hlavní i průvodní předměty rigoroz“,
- Přípis Ministerstva školství věd a umění z 15. 10. 1948, že knihověda a knihovnictví při oboru studia na Filozofické fakultě UK náleží mezi průvodní předměty při základních vědách o literatuře a dějinách,
- Agenda související s rušením knihovnických kurzů při FF UK,
- Nabídky a nákup knihovnické techniky, např. z Meopty (Epidiaskop, Reproskop),
- Vysvědčení tištěná Státní tiskárnou pro I. (nižší) a II. (vyšší) zkoušku knihovnickou,
- Knihovnické praxe posluchačů (např. v Ústřední knihovně hlav. města Prahy) ad.

11. Písemnosti týkající se knihoven na filozofické fakultě UK a podíl katedry knihovnictví v úsilí o vytvoření ústřední knihovny jako „knihovny vzorově vybavené“.

Z dokumentů se vztahem k optimalizaci organizace a knihovnických činností na FF UK viz např. Informaci vedoucího katedry knihovnictví doc. J. Drtiny zaslanou Ministerstvu školství a kultury o uskutečněné revizi všech knihoven fakulty spolu s jeho návrhem na zřízení „ústřední knihovny“. Postavením knihovní služby v rámci fakult UK se zabývala porada knihovní rady UK, na níž o této otázce referoval J. Drtina 26. 11. 1963.

Viz též zápis o jednání komise fakultních děkanů 18. 11. 1949, bod 5/ Reorganizace knihoven na vysokých školách. Tehdy děkan filozofické fakulty uvítal požadavek, „aby při knihovnách na vysokých školách byli knihovníci školení, ale „jest třeba míti na zřeteli, že to musí býti knihovníci vědečtí“. Knihovnictví se kromě jiného věnovala i předběžná pracovní porada rektorů vysokých škol konaná na Ministerstvu školství, věd a umění. V Zápisu se uvádí, že „v zásadě budou fakultní knihovny s příručními knihovnami jednotlivých ústavů tvořit administrativní celek se společně obstarávaným nákupem, katalogizací, evidencí apod.“.

Ke kuriozním dokumentům se řadí přípis katedry filozofie navrhuující, aby při její knihovně bylo zřízeno oddělení prozibit“. Návrh byl „vzhledem k důvodům uváděným katedrou a k vyjádření stranické skupiny katedry i fakulty“ postoupen 16. 6. 1964 prorektorem UK Ministerstvu školství a kultury“.

Doc. J. Drtina, tlumočící 30. 4. 1947 jako člen delegace Svazu českých knihovníků ministrowi školství a osvěty požadavek, aby byla konečně vyřešena otázka knihovnického školství, odstraněno dědictví předmnichovské minulosti a knihovnické školství sjednoceno,

se angažoval též při optimalizaci provozu knihoven na FF UK, což dokládá text jeho přípisu adresovaného útvaru rezortní kontroly Ministerstva školství a kultury (čj. 271/60-je-pí) ze 7. 6. 1960 uložený v Archivu UK a informující o tom, že komise k řešení úkolu byla zřízena a zakotvena v plánu práce FF ve složení:

předseda: doc. Dr. Jaroslav Drtina, /vedoucí katedry knihovnictví a předseda knihovnické komise filozofické fakulty UK/.

členové: doc. Dr. Karel Petráček, doc. Dr. František Kutnar, odb. as. Jiří Kábrt, odb. as. Dr. Světla Mathauserová, odb. as. Dr. Jiří Nosek, odb. as. Dušan Machovec, odb. as. Vladimír Fiala a vedoucí knihovního střediska fakulty prom. fil. Marie Sedláčková.

Komise měla dvě schůze a to v listopadu, kdy z podnětu kolegia děkana projednávala realizaci revize všech knihoven fakulty, nařízené finančním oddělením Ministerstva školství a kultury a zabývala se zásadami práce komise, a v lednu, kdy došlo ke schválení rozdělení dotace na r. 1960 a vytyčení hlavních zásad návrhu zřízení ústřední knihovny jako knihovny vzorově vybavené.

„K další schůzi nedošlo, protože jsou očekávány výsledky kontroly prováděné od konce února do současnosti“, sděloval J. Drtina, který uzavřel přípis informací, že jej posílá přípis na vědomí a k předání prvopisu rektorátu UK. Současně sděloval, že své vyjádření o tom, že jeho přípis zaslal „v jednom opise na přání obou soudruhů“, kteří zprávu vyžadovali, „přímo“.

12. Učebnice a skripta používaná na Filozofické fakultě UK ke studiu a výuce knihovnictví a související dokumenty o vydavatelské činnosti UK.

Materiál o přestavbě studia na Filozofické fakultě UK v roce 1960 konstatoval, že tvorba skript, učebnic a vůbec univerzitní ediční činnost má „značné mezery“ a zdůrazňoval, že fakulty potřebují „rozšířenou možnost vydávání skript, dosáhnout, aby vydávání skript pro klíčové studijní obory nebylo omezováno“.

Pro obor knihovnictví byly používány například tyto publikace:

Učební kniha nazvaná chrestomatie, která přinášela výbor četby v podobě ukázek k dějinám a současnosti bibliografie, byla vydána roku 1954 filologickou fakultou ve Státním pedagogickém nakladatelství pod názvem „*Základy bibliografie*“ nákladem 500 výtisků (vyrobilo knihtiskem Pražské nakladatelství) ve formátu A5. V úvodu publikace schválené Rektorátem UK 31. III. 1954, její autor J. Drtina píše, že jde o „sborník vybraných učebních textů“, doprovodnou učební pomůcku k přednášce *Základy bibliografie*, jež bude vydána jako vysokoškolská učebnice“. Jejím úkolem je „odstranit jeden z velkých nedostatků studia, a to zanedbávání četby a studia původních pramenů“, což bylo v době, kdy se posluchačky a posluchači seznamovali ve výuce pouze s nezřídka vládnoucí ideologií deformovanými výklady vyučovaných předmětů, problémů a otázek, aniž by četli nebo byli upozorněni na původní prameny, čin svým způsobem výjimečný. Obsah chrestomatie: I. část: Pojem a účel bibliografie. II. část: Jednotlivé druhy bibliografií. III. část: Dějiny světové bibliografie.

Hana Vodičková napsala skripta „*Úvod do katalogizace*“ vydaná Státním pedagogickým nakladatelstvím a tištěná rotaprintem ve Středočeských tiskárnách Praha 1, provoz 113 nákladem 560 výtisků, po nichž následovaly učebnice s názvy „*Věcná katalogizace díl I*“ (1953) a „*Věcná katalogizace*“ (1957), schválené rektorátem UK 30. 1. 1961.

Jiří Cejpek ve skriptech o 61 stranách „*Organizace knihovnictví, část I*“ vydaných ve Státním pedagogickém nakladatelství se zabývá *Základy nauky a organizace knihovnictví, Třídění a typizací knihoven a Sítí knihoven*. Učebnici schválil Rektorát UK 3. 5. 1958, vyšla nákladem 600 výtisků a vytiskl ji Knihotisk n. p. Praha 1 rotaprintem.

Kolektiv učitelů katedry knihovnictví (Cejpek, Kábrt, Vodičková, Hyhlík, Málek) za Drtinovy redakce napsal Teze knihovnických přednášek konaných na FF UK pod názvem „*Knihovnictví, bibliografie a nauka o knize*“ (166 stran); v předmluvě z 29. 2. 1960

k publikaci vydané ve Státním pedagogickém nakladatelství v roce 1960 se uvádí, že „v současné době je pouze menší část přednášek na Katedře knihovnictví kryta učebnicemi a skripty a možnosti vydávat další skripta jsou velmi omezeny. Proto budou vypracované teze sloužit jako dočasná pomůcka až do té doby, dokud nebudou vydána skripta pro několik odborných knihovnických předmětů“.

Pod názvem „*Bibliografie pro knihovníky*“ vyšla publikace J. Kábrta v nakladatelství Práce ve formátu A5. Na 98 stranách autor zpracoval téma o bibliografii jako opomíjené, avšak nezbytné součásti práce knihovny, o společenském významu bibliografií, jejich druzích, o knihovnicích a čtenářích, o organizaci státní registrující bibliografie, o rozdílech mezi bibliografií a katalogizací a bibliografií včetně té výběrové, doporučující, jejich úkolech atd.

J. Cejpek „*Stručný přehled dějin českého knihovnictví*“ (Filologická fakulta UK, Státní pedagogické nakladatelství, 1957, tiskly Pražské tiskárny rotaprintem, 102 stran, velký formát, cena 4, 30 Kč) s obsahem: I. Vývoj českého knihovnictví v období feudalismu, II. Vývoj českého knihovnictví od začátku rozkladu feudálního řádu do vzniku první republiky.

Učebnice „*Základy knihovnictví*“ J. Cejпка a J. Kábrta vydané v edici Národní knihovny, sv. 5, vydané Státním pedagogickým nakladatelstvím 1956, povoleno výnosem Ministerstva školství č. 85557/55, CI/5 ze dne 15. prosince 1955 „seznámit čtenáře se společenským významem knihovnické práce, s ideovými a organizačními zásadami knihovnictví i se současnou organizací a prací našich knihoven“.

Publikace je přepracovaným *Úvodem do studia knihovnictví* a členěna do 8 kapitol s názvy Společenský význam knihovnické práce, Úkoly knihoven a období kultury socialismu, Přehled knihovnických disciplin, Současna organizace a práce našich knihoven, Zkušenosti sovětských knihovníků - bohatá investice, Výhled do dějin našeho knihovnictví, Historický přehled a současný stav našeho knihovnického školství /tato kapitola informuje též o knihovnickém studiu a výuce na Státní knihovnické škole, v rámci knihovnických kurzů při Filozofické fakultě UK, kde bylo studium zaměřeno převážně „historicky a knihovědně“, krátkou dobu na lektorátu knihovnictví FF UK, na katedře knihovnictví a lidovýchovy Pedagogické fakulty UK, kde bylo přihlíženo hlavně k potřebám lidových knihoven, na katedře knihovnictví filologické fakulty UK, na Fakultě osvěty a novinářství, na katedře knihovnictví Filozofické fakulty/, ale též Přehled aktuálních odborného časopisech i knižní literatury.

Ze starší knihovnické literatury byla vyžívána stat' „*O popisu starých tisků*“ (časopis Slovanská knihověda, 1947), v níž její autor F. Horák připomněl Jungmannovu metodu, jíž sepisoval české rukopisy, prvotisky, staré tisky a tehdejší produkci knižní, vytvořil *Historii literatury české aneb soustavný přehled spisů...*“ a položil u nás po průkopnických pracích Josefa Dobrovského „základ ke knihopisnému popisu starých tisků“ a přispěl k charakteristice knihopisu jako „součásti jedné a téže vědy o literárních seznámech“.

V knihovnické výuce a jako vítaný doplněk přednášek se osvědčily též knihy, jejichž autory byli přednášející, např. F. Horák, autor publikace „*Kniha a její umělecká výzdoba*“ (Praha 1948) nebo Z. V. Tobolka („*Kniha, její vznik, vývoj a rozbor*“ z r. 1949, vydal Orbis); využíváno bylo též objemné dílo sepsané kolektivem autorů a vydané pod Tobolkovou redakcí v roce 1925 s názvem „*Československé knihovnictví*“, podtitul O knihách a knihovnách, 612 stran). knižní a časopisecké práce J. Thona.

Tbolka nepodává ve své „*Knize...*“, jak píše „výklad literárního dějepisce, ani dějepisce umění“, ale „poučení knihovědcovo“, které člení do 36 kapitol (Co je kniha?, O písmu, Rozmanitost knih, Tvar knihy, Opisování knihy ve středověku, Látky, užití při výrobě knihy, Psací náčiní, O písařích, Písmo psané knihy, Označení psané knihy, Výzdoba rukopisné knihy, Noty psané v knize, Formát knihy, Předchůdci knihtisku, Vynález knihtisku, Rozšíření knihtisku, Psaná kniha po vynálezu knihtisku, O spisovateli a nakladateli, Sazba tištěné knihy, Písmo tištěné knihy, Tisk knihy, Výzdoba tištěné knihy, Tištěné mapy, Noty tištěné, Druhy

tisků, Skladba knihy, Titulní list, Druhy titulních listů, Části titulní strany, Signet, Části knihy, Knihkupectví, Vazba knihy, Ex libris, Rukopisné přípisky v knize, Konservace knihy.

Encyklopedické kompendium „Československé knihovnictví“ redigované Z. V. Tobolkou a napsané kolektivem autorů (Ludvík Bradáč, Antonín Dolanský, František Dvořák, Gustav Friedrich, Bohuslav Koutník, Ludmila Koutníková, Jarmil Krecar, Václav Řezníček, Cyril Straka, Zdeněk V. Tobolka, Václav Vojtíšek, Čeněk Zíbrt, Ladislav J. Živný, Leoš Karel Žižka), bylo rozčleněno do 24 kapitol (Knihovnictví, Kniha – psaná kniha, Tištěná kniha, Zacházení s knihou, Vazba knih, Bibliofilie, Knihovna, Knihovnické zákonodárství, Získávání knih, Výběr knih, Přírůstkový seznam, Ztráty knihoven, Stavba a zařízení knihovny, Zařízení knihovnických místností, Stavění a značkování knih, Místní seznam. Revize, Výpůjční řády a soustavy, Zaměstnanci knihovny, Organizace knihovníků, Bibliografie, Katalogizace, Abecední katalog jmenný, Věcné katalogy, Katalogizace zvláštní, Souborné katalogy. Zpravodajské kanceláře)

Úroveň studia a výuky knihovnictví na FF UK souvisela s obsahovou i formální hodnotou učebnic a skript i s potřebou vytvořit vlastní nakladatelství Univerzity Karlovy. Požadavek na realizaci univerzitního nakladatelství, čímž by došlo k vyřešení neuspokojivého stavu, kdy UK tiskla v externích nakladatelstvích (např. ve Státním pedagogickém nakladatelství), zazněl v Návrhu subkomise pro publikaci a popularizaci věd Univerzity Karlovy z 5. 6. 1968 vypracovaného na fakultě osvěty a novinářství UK (katedra psychologie a pedagogiky). Materiál připravil proděkan pro vědu a výzkum prof. dr. F. Hyhlík s J. Jedličkou. Návrh konstatoval, že UK vydává tři druhy publikací: Acta Universitatis Carolinae, skripta a publikace pro vnitřní potřebu (seznamy přednášek, seznam osob, publikace o UK ad.) Poté bylo konstatováno, že UK jako jediná z významných univerzit vlastní „nakladatelství nemá“ a zdůrazněna potřeba „vybudovat univerzitní knihkupectví, nejlépe v areálu Karolina“, jež by rozšiřovalo publikace vydávané UK a dále především vědeckou a učebnicovou literaturu, spadající do sféry zájmu učitelů i studentů UK“, „získat pro UK vydavatelské oprávnění“, které umožní, aby své publikace mohlo rozšiřovat též prostřednictvím knižního obchodu a nebylo vázáno na amatérsky prováděnou propagaci a distribuci na jednotlivých fakultách“.

Toto nakladatelství by vydávalo „texty pro pedagogický proces, tj. skripta, u nichž bude nutno změnit formát, aby jich bylo možno užívat skutečně jako studijní příručky a aby nevyhlížela jako podkladový materiál pro jednání nějaké konference), vysokoškolské učebnice a vědecké práce, vědecké monografie, popularizující kompendia.

Poukázáno bylo na potřebu odstranit stav, kdy pracovníci UK musejí přicházet jako prosebníci do nejrůznějších nakladatelství a nabízet k vydání své práce. Univerzitní nakladatelství by se neřídilo ekonomickými ukazateli platnými pro čs. komerční nakladatelství, ale bylo by určitým způsobem dotováno podobně jako je tomu u ČSAV. Přitom by však nemuselo být ekonomicky ztrátové, ale i finančně přínosné, rozvinulo-li by se úspěšně vydávání učebnic a popularizačních příruček.

Nejen ve výuce, ale i v oblasti popularizace se počítalo s tvorbou sylabů k cyklům přednášek, vydáváním příruček a dalších tiskovin připravovaných edičním oddělením rektorátu UK a zajišťujících vydání vysokoškolských učebnic, skript, vědeckých monografií a různých textů pro pedagogický proces.

To vše obsahoval Návrh směrnic pro schvalování vydávání a užívání knižních učebních pomůcek pro vysoké školy, zejména část Učebnice a příručky, učební texty a skripta a článek VII Úprava učebních pomůcek.

Z hlediska obsahového i hmotně-estetického byla požadována „dobrá knižní úprava publikací“ a prosazována nutnost na jejich výrobu „používat papíru dobré jakosti a dobře čitelného písma“. „Vnější úprava má být jednoduchá a pevná. Učebnice a příručky mají mít zpravidla formát A 5, obsahují-li větší počet obrázků a příloh, připouští se i formát B 5“.

„Studenti jsou povinni zacházet šetrně s vypůjčenými učebnicemi, učebními texty a skripty podle zásad o hospodaření se státním socialistickým majetkem. Student, který ztratí učebnici, učební texty nebo skripta, vypůjčená z fondu, nahradí je v plné maloobchodní ceně“.

Mnohé materiály uchovávané v Archivu UK se týkají přidělování papíru pro výrobu vysokoškolských učebnic. Za zmínku stojí myšlenka konstatující, že „Ministerstvo školství se ujme vybudování všeobecného nakladatelství vědeckého, neboť dosavadní nakladatelství Rovnost Svazu spisovatelů, výboru slovanského a Melantricha nejsou s to zdati tyto úkoly“. Návrhy na definitivní i zpočátku jen dílčí realizace probíhaly pod heslem „Zdar reformy studia předpokládá řádné učebnice“.

V Archivu Univerzity Karlovy je uložen rozsáhlý fond písemností, dokládajících úsilí dosáhnout zlepšení ve vydávání učebnic a učebních pomůcek, včetně těch knihovnických.

Jak konstatoval Zápis z II. řádného zasedání Akademického senátu UK 23. 6. 1950, přítomní se seznámili s přípisem Ministerstva informací, které zaslalo UK „nový výměr, jímž se rektorátu uděluje podle příslušného ústavního zákona č. 94/49 vydavatelské oprávnění k vydávání neperiodických publikací rázu odborně vědeckého a všech vysokoškolských učebních pomůcek (učebnic a skript)“. Podle zápisu z jednání komise děkanů 20. 9. 1950, bod 3./ nazvaný „Vydavatelské oprávnění k vydávání pro univerzitu“ je navrhováno, aby byla „zvolena publikační komise, jejímž členy by se stali předsedové publikačních subkomisí fakultních nebo delegátů těchto subkomisí“, přičemž „centrální komise univerzitní bude na rektorátě jako nadřízená instituce“. V diskusích zazněl názor, že jednou z hlavních příčin problémů jsou „nevydaná nebo pozdě vydaná skripta“. Proto bylo navrhováno připravit „skripta z přednášek pro příští rok tak, aby mohla být vydána ještě před zahájením přednášek“.

Pro letní semestr 1950 doporučila reformní komise zatím vydávat pomocná skripta průběžně vždy na jednu nebo dvě přednášky, přičemž zdůraznila, že „nejakutnější potřeba okamžitého vydání skript se jeví především u přednášek charakteru historického a u přednášek, které snášejí mnoho potřebných faktů“. Řešeny byly otázky tzv. „soukromých skript“ a skript oficiálních, zkrácení výrobních lhůt periodik, jednání s tiskárnami, se Státním pedagogickým nakladatelstvím, vydávání vědeckých publikací, tisku ve vlastní rozmnožovně FF apod.

Ediční plán UK na rok 1963 dovoľoval v souladu s příslušným výnosem, že „skripta mohou být vydávána jako dosud v příslušném nakladatelství, nebo si je školy zajišťují samy těmi rozmnožovacími prostředky, která mají k dispozici“. Tyto problémy se dotýkaly všech oborů na UK studovaných, tedy i knihovnictví, a také autorů z řad přednášejících.

